

νὰ ἐξετάσουν, νὰ συλλογιστοῦν, νὰ κρίνουν.

Σ' ἀφ' τὰ γενικά, τ' ἀνθρώπινα πρόσθεσε τώρα τὰ δικὰ μας, τὰ ἰδιαίτερα. Τὸ κοινὸ ἀφ' τοῦ, ποῦ μὲ σελομυκλήσια τοῦ ζῆτος τὴν γνώμην ὁ ἐρεθνητὴς, τὸ κοινὸ ἀφ' τοῦ ἐξ ἀνάγκης ἔχει γνώμην στραβή. Μία ποῦ ξέρομε ποῦ καὶ πῶς μορφώθηκε, ξέρομε πῶς τὸ νερὸ τῆς ζωῆς δὲν τρέχει μέσα του. Μιᾶζει βούρκο.

Κ' ἡ πέτρα στὸ βούρκο γύρους δὲν κάνει.

Καὶ γιὰ ἰδέε, ἡ πέτρα τοῦ ἐρεθνητὴ τάραζε τοῦ βούρκου τὴ σαπίλα, κ' οἱ μπομπουλιθρες πούδγκνε ττὴν ὄψη μιᾶζουν κακοχυμίας ξεθυμάσματα.

... «Ένας ἐκ τῶν ἐπιστελλόντων πρὸς ἡμᾶς μᾶς γράφει δὲν εἰμεθα σχολαστικοί...

«Ἀλλὰ δὲν ἀνεχόμεθα, μᾶς εἶναι ἀδύνατον ν' ἀνεχθῶμεν εἴτε ὡς γραπτὸν εἴτε ὡς προφορικὸν λόγον: Ἡ στάση τῆς κυβερνήσεως, πρὸς τὴν ἐγδ' ἡλώσεως τῆς λαϊκῆς θέλησης ὕστερ' ἀπ' τὸ ἀποτέλεσμα τῆς τελεφταίας συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς ἔκανε τοὺς φοιτητάδες νὰ μᾶς ροδερίσουν μ' ἕνα σκαμνὶ τοῦ Πανεπιστημίου. Θὰ μοῦ εἰπῆτε, κύριε, ὅτι ἡ φράσις ἔχει ἀφρημένη νούματα καὶ ὅτι ἡ δημοτικὴ δὲν τὰ σηκώνει. Ἀλλὰ τὰ κυβερνήσεις, συνεδριάσεις, στάσεις, φοιτητὴς. Πανεπιστήμιον δὲν εἶναι ἀφρημέναι λέξεις. Ἐγὼ θελῶ νὰ ἐπιμένω εἰς τὸ τυπικὸν καὶ νὰ τῆς εἰπῶ ὅτι ἐνθ' ὅτ' ὡμί, παιδί, πεινοῦν, εἶναι ἀνεκτὰ εἰς ὅλας τῶν τὰς κλίσεις, τὰ ἄλλα ποῦ προανέφερα δὲν εἶναι. Τὸ νόημα τῆς δευτέρας φράσεως εἴμφορεῖ νὰ εἶναι ἀφρημένον καὶ θὰ μᾶς εἰποῦν οἱ ὑπαδοὶ τοῦ β'. Τρόπου ὅτι εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν ἡ εὐρὺν τὸν τρόπον νὰ τὴν διατυπώσουν εἰκωνικώτερη καὶ ἀπλοῦστερη. Ἀλλὰ ἡ φράσις αὐτὴ εἴμφορεῖ νὰ μεταφρασθῇ κατὰ λέξιν εἰς ὅλας τὰς συγχρόνους ἐλαιοπαλαιολόγους ποῦ ἐμορφώθησαν κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς. «Ὅταν μοῦ μεταφέρετε τὴν φράσιν αὐτὴν ὡς ἐξ ἡς π. χ. Μία φορὰ ποῦ ἡ κυβερνήσις ὕστερ' ἀπὸ τὴν τελεφταία συνεδρίαση κ.τ.λ.» τότε νὰ μὲ συμπαθήσετε νὰ σὰς εἰπῶ ὅτι πρῶτα δείχνετε δειλίαν ἀποφεύγοντες τύπους ποῦ παραδέχεσθε, ἀλλὰ ξεύρετε ὅτι κτυποῦν ἀσχημα εἰς ταυτιὰ καὶ δεύτερον ὅτι δὲν γράφετε πλέον ὡς ἄνθρωπος ἐλεύθερος, ἀλλὰ κάμνετε tours de force, ὅπως tours de force εἶναι τὰ περισσότερα γραψίματα τοῦ εἵδους αὐτοῦ. Καὶ τότε τὸ γραψίμα σας καταντᾷ μαρτύριον καὶ κόλασις, ποῦ ἔχει νὰ φανεύσῃ καθε ἐμπνευσιν καὶ καθε αὐθόρμητον, ἐκτός τοῦ ὅτι καταντᾷ εἰς τὴν παιδικριωδὴν τῆς πρωτογενούς ἐκφράσεως... «Τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ ἐκρίναμεν ἀναγκαζόν νὰ δημοσιεύσωμεν ὡς χαρακτηριστικὸν τοῦ γλωσσικοῦ αἰσθημάτος τοῦ μεγάλου κοινοῦ ἀπέναντι τῶν διαφορῶν τρόπων τοῦ γραπτοῦ λόγου.»

Παναθήναια 1903.

67—68 σ. 587—588.»

Ἄν τοῦ Παπαχατῆ τ' ἀδρὰ κ' ἀκαταμάχητα δὲ τοῦ φάνηκαν ἀρεκτὰ, νὰ ἰδῶ ἄλλη μιὰ δυνατὴ παρὰ τῆς.

Ὁ μακκίριος ἀφ' τοῦ ἀντιπρόσωπος τοῦ μεγάλου ἡ μικροῦ κοινοῦ, ὃ δὲ φοβούταν μονάχα τὴν παιδαριωδὴν τῆς ἐκφράσεως, ἀλλὰ κομᾷ καὶ τὴν παιδαριωδὴν τῆς νοήσεως θάβρισκ' ἐφοκὰ ὅτ' ἡ φράσις, ποῦ δὲν τοῦ ἀρέσει: «Ἡ στάση τῆς Κυβερνήσεως κ.τ.λ...» δὲ δείχνει τὴν ἀνικανότητά τῆς δημοτικῆς μας, παρὰ δείχνει σὲ τι χαλὰ φέρν' ἡ καθαρύουσα τὸ νοῦ μας, ὥστε κ' ἀφ' τὰ καθημερινὰ πράγματα νὰ μὴν μποροῦμε νὰ τὰ ποῦμε σὰν ἄνθρωποι μὲ τὴ γλώσσα μας τὴν ἀληθινή. Ἡ φράσις ἀφ' τῆς ποῦ δὲν τοῦ ἀρέσει, κ' ἔχει πολὺ δίκιο, ἡ φράσις ἀφ' τῆς ἡ σιχαμερῆ, εἶναι καταλεξὶς μεταφράσις ἀπὸ μιὰ φράσις καθαρύουσα, κ' ἡ φράσις ἐκείνη τῆς καθαρύουσας πάλι μιὰ φράσις,

ποῦ ξενίζει ὃ δὲν εἶναι ἄθελα μεταφράσις ἀπὸ ξένη γλώσσα. Μεταφράσις ὅμως μὲ λέξεις μονάχα: γιὰ τὴ δύναμιν νὰ μπορεῖ νὰ μεταφράζῃ μόνο καὶ μονάχα μὲ λέξεις τὴν ἔχει μόνη καὶ μονάχ' ἡ καθαρύουσα.

Ὅλο ἀφ' τὸ αὐθόρμητον κ' ἡ ἐμπνευσις ποῦ ἀκούς μιᾶζει τοῦ μικροῦ παιδιοῦ τὰ ὀνειροκαλίσματα. Ὅσο τὸ ἀφίνας νὰ μουζαλῶνι τοῦ φαίνεται πῶς πάει λαμπρὰ. Ἀμα θελήσεις νὰ τοῦ δεῖξεις τέχνη, θὰ σοῦ παρατήσῃ κοντύλι καὶ χαρτὶ νὰ φύγει. Τὸ παιδί στεναχωριέται γιὰ τὸ δὲν τ' ἀφίνας νὰ μουζαλῶνι κατὰ τὸ αὐθόρμητον καὶ τὴν ἐμπνευσίν του, κ' ἐμεῖς ὅλοι ὅσοι βγαίνομε ἀπ' τὸ σκολιό, Γυμνάσιον, Πανεπιστήμιον, στεναχωριόμαστε ἅμα ἐμποδιστῇ ἡ ἐμπνευσις τῆς ἀσκησίας, καὶ τὸ αὐθόρμητον τῆς λεξοπαρταξίας.

Ὅσοι γονεῖς προσέχουν ξέρον πῶς τὰ παιδιὰ ἄλλο ἀπὸ ἀδρὰ καὶ ἀκαταμάχητα δὲ μαθαίνουν στὰ σκολιά μας. Βγαίνοντας ἀπὸ κεῖ μέσα οὔτε δυὸ ἀράδες τῆς ἀνθρωπιάς νὰ γράψουν δὲν εἶναι σὲ θέση. Ὅτι γράφοντας πρέπει νὰ περνοῦν καὶ νὰ ξαναπερνοῦν τὴν ἰδέαν μὲ ἀπ' τοῦ νοῦ τὰ μάτια, ὅτι πρέπει νὰ τὴς ξεδιαλύνουν καὶ τὴς ξεδιαλέγουν, νὰ προσπαθοῦν νὰ τὴς σχεδιάζουν μὲ τὴς σωστὲς γραμμὰς, νὰ τὴς ζωγραφίζουν μὲ χρώματ' ἀληθινὰ οὔτε μιὰ φορὰ δὲν τ' ἀκούσαν οὔτε μιὰ φορὰ ἕνα πρὸς δειγμὰ δὲν τοὺς εἰδείξαν. Ὅχι μόνο δὲν ἀποχτοῦν οὔτ' ἕνα σιταρόσπιρο ἀπ' τὸ καλὸ τοῦτο, ἀλλὰ φορτώνονται καὶ τόνους ἀπ' τὸ ἀντίθετο κακὸ. Μαθαίνουν ν' ἀραδιάζουν λέξεις ποῦ καμιά τὴν ἔξια δὲ διδάχτηκαν νὰ ζυγαζοῦν. Κ' ἀπὸ πῶν νὰ τὸ διδάχτοῦν, ἀφοῦ οἱ δασκάλοι τοὺς οὔτε δρᾶμα οὔτε ζυγαριὰ ἔχουν;

Στὰ ξένα ἔθνη καὶ στὰ ξένα σκολιά, σὲ γλώσσας ποῦ τὰ ὕλικά τῆς τέχνης εἶναι ταχτοποιημένα καὶ καταστρωμένα, ἔτοιμα καὶ πρόχειρα, κ' ὅπου δασκάλοι μαστῶροι στέκουν ἐπικεφαλῆς—ἐκεῖ λοιπὸν γιὰ χρόνια καὶ χρόνια τὸν παιδῆδον τὸ μαθητὴ στήν τέχνη. Κ' ἀφοῦ τοῦ δώσουν τὰ κλειδιά καὶ τὸν ξεσκολίσουν, γιὰ χρόνια καὶ χρόνια πρέπει ὁ ἴδιος νὰ πολεμᾷ ἂν θελεῖ νὰ γίνῃ μαστορὸς. Ὁ καλὸμοῖρος ἀφ' τοῦ ἀντιπρόσωπος κακὸμοῖρου κοινοῦ καλὰ θάκανε νὰ ἐξετάσει τί κόπους καὶ μόχθους στοίχισε τὸ αὐθόρμητον καὶ ἡ ἐμπνευσις σ' ἐκείνους ποῦ κατόρθωσαν νὰ τ' ἀποκτήσουν καὶ ποῦ τοὺς τιμοῦν γι' ἀφ' τοῦ καὶ τοὺς ἀγαποῦν τὰ ἔθνη τους.

Ὡστόσο ἄσκημα δὲν ἔκαμ' ὁ ἐρεθνητὴς νὰ μᾶς τὸ παρουσιάσει τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο. Μᾶς δείχνει κ' ἀφ' τοῦ μὲ τί τρόπον συνήθισε τὸ κοινὸ μας νὰ σκέπτεται γιὰ τὰ πρὶν σπουδαῖα τοῦ ζητήματος. Βέβαια γιὰ νὰ βγῇ κανεὶς ἀπ' τὴς συνήθεις του καὶ νὰ μπεῖ σὲ μιὰ νέα τάξιν ἔχει τὴς δυσκολίας του καὶ τὰ δυσάρεστα. Τῆς νέας τάξεως δὲ βλέπει παρὰ τὴς δυσκολίας τ' ἀνάποδα, στὰ συνηθισμένα του ἐξ ἐναντίας ὅλα καλὰ κ' ἐφοκὰ. Καὶ λοιπὸν ἐπειδὴς ἡ νέα τάξις ἀναποδογυρίζει τὴς γλυκὲς μας βολὲς ὡς ἀφίνομε καναδυ αἰῶνες ἀκόμη τὴν ἀττικὴ γραμματικὴ νὰ στραβῶνι τὰ παιδιὰ μας στὸ σκολιό.

Ὅλες οἱ ἐμπνευσεις καὶ τὰ αὐθόρμητα, τὰ ρεύματα τ' ἀκατανίκητα καὶ οἱ ἀπαρξίαστοι νόμοι τοῦ ἐρεθνητὴ σὲ τοῦτο κατασταλάζουν. Πρόσεξε τὴν οὐσίαν καὶ θὰ ἰδεῖς. Στὴν προκήρυξιν μᾶς διαβεβαιῶνι ὅτι «ἤθελε νὰ διαφωτίσῃ μίαν ἀπλῶς ἀπὸ τὰς πολλὰς τοῦ ζητήματος ὕψεις τὴν αἰσθητικὴν καὶ ψυχολογικὴν, ἥτις προκειμένου περὶ ζῶντος γλωσσικοῦ ὀργανισμοῦ εἶναι καὶ ἡ σπουδαιότερα.»

Ἐὰν παρὰ πέρα μᾶς διαβεβαιῶνι πῶς ἡ Ἐρεθνη του κ' δὲν διεκδικεῖ καμμίαν ἀποκλειστικότητα εἰς τὴν ὀριστικὴν λύσιν τοῦ ζητήματος. (σ. 240).

Ὑστερ' ἀπ' ἀφ' τὰ ὁ ἐρεθνητὴς ρίχνει τὴν πετονιά

του γιὰ νὰ φανεύῃ καὶ τοῦ φαίνεται πῶς ἡ πρὸς ἐνοῦ ὅτι οἱ πεισιπύτοι ἀντίκρυσαν τὰς ἐρωτήσεις τῶν «Παναθηναίων ὡς παγίδας καὶ τὰς ἐπλησίασαν ὅπως πλησιάζουν τὰ πονηρὰ ὀφθαλμὰ εἰς τὸ δόλωμα μὲ σκοπὸν νὰ φάγουν τὸ δόλωμα χωρὶς νὰ πιασθοῦν ἀπὸ τὸ ἀγκίστρον. Καὶ ὅμως κανὲν ἀγκίστρι δὲν ὑπῆρχεν ὑπὸ τὸ δόλωμα.»

Τὸ νόστιμο εἶναι ὅτι τὸ δόλωμα τοιμπολογήθηκε καὶ τὴν ὥρην ποῦ τραβήχτην' ἡ πετονιά βρέθηκε στ' ἀγκίστρι κρεμασμένος ὁ ἐρεθνητὴς.

Μ' ὅλες του τὴς διχθεδοκίωσεις ἀπὸ τὴν ἀρχὴ στῆς ἐλευθερομιξίας τ' ἀγκίστρι τὸν βλέπεις νὰ τριγυρνᾷ.

(Στ' ἄλλο φύλλο τελειώνει)

ΣΤΡΑΤΗΣ ΚΑΙ ΦΩΤΗΣ

Κουταλιανοὶ

ΔΕΙΛΙΝΑ

1

Ἄρπῳ τὴν λύρα κ' ἀνεδαίνω στ' ἀτι, στράτες περνῶ καὶ ρεματιὲς πυκνὲς στὴ θλίψη μου θαμπόνεται τὸ μάτι καὶ στίς ἀχτίνες τοῦ ἡλίου τίς πυρές. Τὸ σούρουπο μισεῦω σὲ παλάτι ποῦ οἱ νεράιδες ἔχουνε φωνῆς, —ὠτμένα—θέλω νὰ φωνάξω: Νά τη! μὰ δὲ θωρῶ τη κεῖ μὲ τὴς ξωθιές.

2

Στὸ ρόδινο μεθύσι σου, μέρα, μέσ' στὸν Ἀπρίλην στὰ σύγνεφα ποῦ κράζουνε τοὺς ἥσκιους (σκορπῆς γέλια, καὶ στὸ ἀπλερὸ σου ὠρηθνεῖρο τὸ χρυσαφρὸ [τὸ δεῖλι, μιὰ λύρα νανουρίζει σε μὲ κάποιον χρυσοτέλνα Καὶ τῶν σημάντρων οἱ ἀχοὶ οἱ ἀπόσπεροι σκορπιούνται, μὲ κάποιον αἰθερία λούλουδα στὸν ὕπνο σου (ἀπαλά, κ' ὅταν τὰ ροδοκάντυλα στὰ δυσοδοῦνια (σβνούνται, ὁ Ἀποσπερίτης ὁ γλαυκὸς τὸν ὕπνον προδοῖ. 1902 ΡΩΜΟΣ ΦΙΛΥΡΑΣ

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Ἄρρωστος. Πέ: μου το, γιατρέ, θέλω τὴν ἀλήθειαν... Πῶς βρίσκεῖς τὴν καρδιά μου... Ἀδύνητον, ἔ; Γιατρός. Ἰσως λιγάκι... Μὰ μὴ φοβάσαι, θὰ βρῶται ὅσο ζῆς.

—Ἄ χαίρουμαι, ζῆς ἀκόμα, Κώστα... Γιατί, μοῦ εἶπαν, εἴσους ἀρρωστος βαριά.

—Ναί ζῶ, ἀφέντη, καὶ θὰ ζήσω ὁλόκληρο τὸ χρόνο, τὸ ξέρω.

—Ἐπίζω, μὰ πῶς τὸ ξέρεῖς;

—Τὸ ξέρω, γιὰ τὴν παρατήρησάν ὡς τώρα πῶς πάντα, ἂν περάσω τὸ Μάρτη, ζῶ ὁλόκληρο [τὸ χρόνο... ἔτσι εἶναι τὸ φυσικὸ μου.

—Μοῦ ἔσωσες τὴ ζωὴ μου, εἶπε ὁ δοντογιατρός τοῦ σώστη του, μόλις τὸν ἔβγαλε ἀπὸ τὸ ποτάμι. Μοῦ ἔσωσες τὴ ζωὴ μου, καὶ πῶς θὰ σοῦ τὸ πληρώσω ποτὲς μου! Ἄν θέλεις ὅμως, ἔλα ὡς στὸ γραφεῖο μου, καὶ σοῦ βγάλω ὅλα σου τὰ δόντια, ἕνα ἕνα χωρὶς νὰ σοῦ ζητήσω μιὰ παντίρρι! Ο ΡΕΦΕΝΕΣ